

Podnět Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva

ze dne 16. 2. 2022

k ochraně dětí před všemi formami násilí

Výbor pro práva dítěte doporučuje Radě vlády pro lidská práva předložení následujícího podnětu vládě České republiky:

„Vláda České republiky se usnesla, že jednou ze základních hodnot české společnosti je respektující přístup ke všem dětem a za nepřipustné považuje jakékoli násilí na dětech včetně duševního strádání a tělesného trestání.

V tomto duchu ministru práce a sociálních věcí ukládá urychlené zajištění:

I. osvětové kampaně k tématu pozitivního rodičovství, snížení společenské tolerance k týrání a zanedbávání dětí včetně nepřipustnosti tělesného trestání dětí, a zvyšování povědomí o vývojové psychologii dítěte a dopadech násilí v rodině na děti;

II. dostupnosti a provázanosti podpůrných služeb pro rodiny s dětmi v tíživých situacích;

III. systematického vzdělávání dospělých i dětí v oblasti duševního zdraví, zejména podpory duševní gramotnosti a rozvoje kompetencí ke zvládání socio-emoční zátěže ve spolupráci s ministrem zdravotnictví;

a koordinaci těchto aktivit s ostatními dotčenými ministerstvy, a to s náležitým přihlédnutím k názoru dětí.

Ministru školství, mládeže a tělovýchovy, ministru zdravotnictví, ministru spravedlnosti a ministru vnitra ukládá na těchto úkolech spolupracovat.

Ministru spravedlnosti dále ukládá vypracování a předložení novelizace občanského zákoníku tak, aby tělesné trestání dětí bylo zákonem jasně prohlášeno za nepřipustné.“

Odůvodnění

Rodina je základní jednotkou společnosti. Děti jsou během dětství připravovány na dospělý život a jako budoucí generaci by jim měla být věnována náležitá pozornost.

Rodina má být prostorem bezpečí a důvěry. Tyto hodnoty jsou zásadní pro zdravý psychomotorický vývoj dětí. Pro dítě tvoří vzájemný respekt a bezpodmínečné přijetí od osob, na jejichž péči je závislé, základ duševního zdraví, vztahů a dovedností překonat nástrahy života v dospělosti. Již od nejmladšího věku se v dětech tvoří postoj k sobě samému i okolnímu světu. Rodinné vztahy by tak měly být trvalé, vřelé a laskavé. V rodině jednoduše pro násilí není prostor.

Rodičovství je nicméně bez pochyby jednou z nejnáročnějších disciplín vůbec. Každý rodič se někdy dostane do tíživé situace, ať je důvodem únava, vztahy, práce, bydlení, materiální zajištění anebo často kombinace více těchto faktorů. V takových situacích je pak samo o sobě složité zachovat klid a hladce zvládnout péči o děti a jejich výchovu. Moderní doba s sebou nadto přináší dodatečný tlak na výkon, a tak i vyšší riziko přetížení. Je pak jednoznačně prokázáno, že snižování zátěže, které musí rodiny čelit, slouží jako prevence násilí v rodině.

Přes obecnou shodu na obtížnosti role rodiče však v České republice chybí jakákoli forma systematické přípravy na rodičovství a podpory během něj. Ba naopak, nezdá se, aby panovala spíše kritická atmosféra trestající neúspěchy. Mezigeneračně se rovněž postupně mění přístup k výchově a prarodiče již ani nejsou běžnou součástí vychovávající domácnosti vzhledem k pozdějšímu odchodu do důchodu. Současní rodiče se tak ocitají v jakémsi vakuu informací a podpory.

Je důležité porozumět komplexní povaze rodičovství. Česká republika by ideálně mohla využít příležitosti zpřetrhat přenos škodlivých praktik z generace na generaci a násilí by postupně mizelo ze společnosti jako takové. Je totiž prokázáno, že pokud se děti nebijí, klesá míra agrese ve společnosti.

Vedle povzbuzení či ocenění rodiče ve vypjatých situacích zejména potřebují praktické nástroje na jejich zvládnutí. Rodičům by měly být nabízeny techniky, jak děti učit životním dovednostem a možnostem řešení konfliktů, jak jim zprostředkovat hranice v mezilidských vztazích a jak je vést k odpovědnosti za své činy, to vše bez použití násilí. Sami rodiče by si pak na druhé straně měli osvojit techniky sebekontroly, jak ustát výbuch vzteku dítěte a vlastní emoce. Rodiče potřebují podporu, pomocnou ruku okolí a obecně známou a jednoduše dostupnou službu, která jim v případě potřeby pomůže akutní situaci překlenout a nabídne jim poradenství a komplexní řešení do budoucna.

Konkrétně by stát měl připravovat programy rozvíjející rodičovské dovednosti, aby si rodiče dokázali vytvořit vztah s dítětem založený na důvěře, nikoliv strachu. Aby dokázali vytvořit respekt k autoritám a vědomí hranic tímto vztahem a pozorností věnovanou dítěti bez příčiny, nikoliv jen pokud zlobí. Aby dokázali přijmout, že vztek a vzdor jsou zcela přirozenou součástí zdravého duševního vývoje dítěte, a měli kompetence pro jejich zvládnutí. Jen tak budou rodiče schopni vymazat tělesné tresty jako nástroj výchovy.

Stát by pak měl vyhledávat ohrožené rodiny a nabízet jim terapie či jinou pomoc, nikoliv jako odsouzení, ale podporu a prevenci zhoršení situace. Podpůrné služby pro rodiny by na sebe měly navazovat a v systému péče o rodiny s dětmi by se neměly objevovat mezery, kterými by ohrožené rodiny propadaly. Všichni odborníci pracující s dětmi by pak měly být proškolení v dětských právech a vývojové psychologii dítěte tak, aby v kombinaci s praktickými dovednostmi mohli zabránit chybnému pochopení projevů dítěte a diagnostice.

Děti samotné by pak měly být více zapojovány do rozhodování o věcech, které se jich týkají, což posílí jejich vědomí odpovědnosti. Měl by být zjišťován jejich názor a ten vzat náležitě v potaz. Děti samy být bity totiž jistě nechťejí. Děti by se pak už od nejmladšího věku měly učit zvládat vlastní emoce a řešit spory jinak než násilím, ať již fyzickým nebo psychickým. Ne nadarmo je v některých jazycích výchova synonymem vzdělávání. Naopak by výchova neměla být synonymem pro nekritickou poslušnost a disciplínu.

To vše může pomoci k vytvoření prostředí, ve kterém děti budou vyrůstat bez násilí včetně fyzických trestů.

Česká republika má rovněž příležitost dosáhnout evropského i celosvětového myšlenkového standardu a zařadit se mezi ostatní státy, které již veškeré násilí na dětech odmítly. Z Úmluvy OSN pro práva dítěte vyplývá, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí. Je nepopíratelné, že jakékoli násilí vůči dítěti nikdy není v jeho nejlepším zájmu a je v rozporu s právem na dosažení nejlepší úrovně fyzického i duševního zdraví. Nelze opominout ani to, že základní princip participace dětí ve všech aktivitách, které se jich týkají, nemůže vést k jinému závěru. Mezinárodní právo o lidských právech se tímto směrem rovněž vyvíjí dále. Všechny formy násilí na dětech již byly jednoznačně odmítnuty a jsou nadále pravidelně odsuzovány mezinárodními orgány.

Konkrétně k ukončení tělesného trestání – jak změnou zákona, tak praxe – pak Českou republiku pravidelně vyzývá Výbor OSN pro práva dítěte, a to i v jeho posledních [Závěrečných doporučeních](#)

České republiky z roku 2021.¹ Evropský soud pro lidská práva (dále „ESLP“) se ve své judikatuře k odstranění tělesného trestání rovněž přiklání a jako formu špatného zacházení je označuje za ponižující a rozporné s lidskou důstojností dětí.² Obdobně již v roce 2015 Evropský výbor pro sociální práva Rady Evropy ve věci [Approach proti ČR](#) rozhodl, že Česká republika porušuje Evropskou sociální chartu tím, že dosud nepřijala zákonný zákaz tělesného trestání. Státy by totiž měly usilovat o výslovnou a komplexní ochranu dětí před všemi formami násilí včetně odpovídajícího právního rámce. K implementaci tohoto rozhodnutí na Ministerstvu spravedlnosti vznikla Analýza možnosti změny právní úpravy použití tělesných trestů na dětech.³ Téma bylo předmětem tří zasedání Kolegia expertů k výkonu rozsudků ESLP.⁴ To doporučilo zřízení zvláštní expertní pracovní skupiny složené ze zástupců jak státní správy, tak občanské společnosti. První zasedání této expertní skupiny se uskutečnilo v listopadu 2021. Přítomní odborníci se shodli na nutnosti zajištění osvětové kampaně pozitivního rodičovství, která by provázela přijetí novelizace občanského zákoníku vyjasňující rozpor tělesného trestání s důstojností dětí. Právní aspekty včetně relevantní judikatury shrnuje Tematická příručka Ministerstva spravedlnosti k nepřipustnosti tělesného trestání dětí, která byla vytvořena v únoru 2022.

Skutečnost, že tělesné trestání dětí na rozvoj dětí a jejich výchovu nemá žádné pozitivní dopady kromě okamžité poslušnosti, byla opakovaně prokázána studiemi i metaanalýzami. Vědecké závěry se totiž shodují, že tělesné tresty nevedou ke zvnitřnění hodnot, žádoucím chování či pochopení nepřijatelnosti určitého chování. Naopak bylo dokázáno, že tělesné tresty vedou k narušení vztahu mezi rodičem a dítětem, duševním problémům či k násilnému jednání v pokročilém věku. V dlouhodobém hledisku pak dochází k opakování nežádoucího chování, když se dítě ocitne bez kontroly, a tedy i rizika postihu.

Boj proti násilí na dětech se dlouhodobě propisuje do strategických dokumentů České republiky. [Národní strategie ochrany práv dětí \(2021 – 2029\)](#) toto potvrzuje. [I. Akční plán k jejímu naplnění](#) pak obsahuje konkrétní opatření ke snížení výskytu násilí. Jedním z takových opatření je i zajištění osvětové kampaně k tématu pozitivního rodičovství, snížení společenské tolerance k týrání a zanedbávání dětí (včetně nepřipustnosti tělesného trestání dětí), a zvyšování povědomí o dopadech násilí v rodině na děti v rolích svědků.

Jak bylo nastíněno výše, v systému péče o rodiny a děti nicméně stále přetrvává mnoho nedostatků, a to zejména v oblasti prevence. Podporu rodinám je tedy třeba ještě dále posílit ve smyslu výše uvedených opatření tak, aby všechny děti v České republice mohly vyrůstat v atmosféře důvěry a bezpečí.

¹ [Závěrečná doporučení Výboru OSN pro práva dítěte ke spojené 5. a 6. pravidelné zprávě České republiky o plnění Úmluvy OSN o právech dítěte ze dne 22. 10. 2021.](#)

² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci [D. M. D. proti Rumunsku](#) (č. 23022/13 ze dne 3. 10. 2017) a [O. C. I. a ostatní proti Rumunsku](#) (č. 49450/17 ze dne 21. 5. 2019).

³ Analýza je dostupná [zde](#), str. 54 – 74.

⁴ Více informací k zasedáním dne [22. 11. 2018](#), [14. 1. 2020](#) a [13. 5. 2021](#) včetně zápisů a podkladů jsou dostupné na webu Ministerstva spravedlnosti.